

SVEA HOVRÄTT
Rotel 0601
060108

Mål nr: M 4628-17

Rättelse/komplettering

Dom, 2017-11-09

Rättelse, 2017-11-09

Beslut av: hovrättsråden Per Sundberg, Hans Nyman och Ulf Wickström samt tekniska rådet Carl-Gustaf Hagander

På grund av förbiseende har felaktig överklagandehänvisning lämnats. Enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar får domen inte överklagas. Domen rättas i detta avseende.

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060108

DOM
2017-11-09
Stockholm

Mål nr
M 4628-17

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Växjö tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2017-04-28 i mål M 2188-16, se bilaga A

PARTER

Klagande

Miljö- och samhällsbyggnadsnämnden i Karlskrona kommun

Motpart

1. CF

2. CH

3. KO

4. AP

Ombud för 1-4: MF

SAKEN

Föreläggande att ta bort stängsel på fastigheten XX mot YY i Karlskrona kommun

Dok.Id 1374543

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00–15:00
		E-post: svea.hovratt@dom.se www.svea.se		

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Mark- och miljööverdomstolens upphäver mark-och miljödomstolens dom och fastställer Miljö- och samhällsbyggnadsnämnden i Karlskrona kommuns beslut den 23 september 2015, § 2415 dnr BYGG 2010.1397.

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Miljö- och samhällsbyggnadsnämnden i Karlskrona kommun har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva mark- och miljödomstolens dom och fastställa nämndens beslut om föreläggande att ta bort stängslet på fastigheten XX mot YY.

CF m.fl. har motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens dom.

UTVECKLING AV TALAN

Miljö- och samhällsbyggnadsnämnden i Karlskrona kommun har vidhållit vad som anförts i tidigare instanser med följande tillägg och förtydliganden: Av 2 kap. 1 § miljöbalken följer bland annat att det är den som vidtar en åtgärd som har bevisbördan för att miljöbalkens allmänna hänsynsregler iakttas. Staketet som är uppfört på platsen kan omöjligt ha uppförts före den 1 juli 1975. Av kartmaterial från före och efter en fastighetsförrättning 1984 avseende XX framgår att det inte fanns något staket uppfört längs sträckan som föreläggandet avser. Det är osannolikt att endast en del av ett befintligt staket skulle markerats ut på kartan. Fotografiet som CF m.fl. lämnat in kan inte vara äldre än 1988, eftersom bygglov för den tillbyggnad av bostadshuset på ZZ som kan ses i bakgrunden gavs detta år. CF m.fl. har inte visat att staketet funnits på platsen innan området kom att omfattas av strandskydd. Även om det funnits en vajer på platsen kan det inte jämföras med det nu aktuella staketet. Historiska flygfoton visar att de kartor som bifogats kommunens föreläggande är relevanta. Av infrarött flygfoto från 2006 framgår att viss del av fastigheten avgränsas av vegetation och/eller staket. Ett infrarött flygfoto från 2014 visar att det tillkommit en mur i fastighetens östra gräns samt en rak gräns mellan vegetationsytor på den plats där staketet är uppförts, vilket inte syns på tidigare foton. De närboende som yttrat sig till länsstyrelsen har själva haft ett starkt intresse av ett staket på platsen.

CF m.fl. har utöver vad som framkommit i tidigare instanser i huvudsak anförts följande. Det är ställt utom rimligt tvivel att den omtvistade gränsen varit markerad med staket, vajer eller taggtråd sedan 1950-talet. Kommunen har inte varit objektiv i sin bedömning och vid syn på platsen missat åtskilliga bevis för att staketet

har en äldre datering. Kommunen har inte tagit hänsyn till de uppgifter som lämnats av fastighetens tidigare ägare samt en person som är uppvuxen på en grannfastighet. Kommunen har också valt att inte bekräfta att allmänhetens intresse av tillgång till havet öster om YY tillgodoses av passage via Ellenabbavägen och nedgång vid Lotsbryggan. Staketet har renoverats i omgångar. Platsen är dessutom kraftigt beväxt och växtligheten har tidvis dolt staketet.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Parterna har åberopat skriftlig bevisning. Mark- och miljööverdomstolen har hållit syn på platsen.

Frågan i målet gäller om stängslet på XX mot YY uppförts och funnits i motsvarande skick som idag innan 1975 då strandskyddsbestämmelserna trädde i kraft.

Enligt 2 kap. 1 § miljöbalken är alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd skyldiga att visa att de förpliktelser som följer av kapitlet iaktas. Detta gäller bland annat vid tillsyn enligt balken. Av förarbetena till bestämmelsen framgår att bevisbördans placering som sådan inte bör kunna bli föremål för någon skälighetsavvägning, till skillnad från hur långt beviskravet sträcker sig (prop. 1997/98:45 del I s. 209f). Denna ordning har bekräftats genom praxis (t.ex. Mark- och miljööverdomstolens dom 2016-09-07 i mål nr M 11713-15). Detta innebär att det är CF m.fl. som ska visa att ett stängsel funnits på platsen i motsvarande omfattning som idag alltsedan tiden innan strandskyddsbestämmelserna började gälla. Med hänsyn till svårigheterna att föra bevisning om omständigheter som ligger så långt tillbaka i tiden bedömer Mark- och miljööverdomstolen att beviskravet dock inte bör ställas alltför högt.

Mark- och miljööverdomstolen finner vid en samlad bedömning att det får anses visat att någon typ av stängsel eller avgränsning funnits på platsen sedan tiden innan strandskyddsbestämmelserna trädde i kraft. Det är dock inte visat att vad som funnits på platsen varit av en sådan omfattning att en avhållande effekt på allmänhetens tillträde till området upprätthållits kontinuerligt sedan 1975. Bevisningen i målet tyder

snarast på motsatsen. Stängslet kräver därmed strandskyddsdispens. Någon dispens har inte lämnats.

Mark- och miljööverdomstolen bedömer även att vid en avvägning mellan CF m.fl. intresse av att avskilja området och det allmänna intresset av tillgång till området har det allmänna intresset företräde. Föreläggandet är därmed inte mer ingripande än vad som behövs och nämnden har haft fog för sitt föreläggande.

Mark- och miljödomstolens dom ska därför upphävas och nämndens föreläggande fastställas.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B

Överklagande senast den 2017-12-07

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Per Sundberg och Hans Nyman, tekniska rådet Carl-Gustaf Hagander och hovrättsrådet Ulf Wickström, referent

Föredragande har varit föredraganden Christopher Jakobsson

VÄXJÖ TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2017-04-28
meddelad i
Växjö

Mål nr M 2188-16

KLAGANDE

1. CF

2. CH

3. KO

4. AP

Ombud för 1-4: MF

MOTPART

Miljö- och samhällsbyggnadsnämnden i Karlskrona kommun

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsen i Blekinge läns beslut den 25 april 2016, dnr 505-3733-15, se bilaga 1

SAKEN

Föreläggande om att ta bort stängsel på fastigheten XX mot YY i
Karlskrona kommun

DOMSLUT

Med ändring av länsstyrelsens beslut upphäver mark- och miljödomstolen Miljö-
och samhällsbyggnadsnämnden i Karlskrona kommuns beslut den 23 september
2015, § 2415, dnr 2010.1397.

Dok.Id 400830

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 81 351 03 Växjö	Kungsgatan 8	0470-560 100 E-post: mmd.vaxjo@dom.se www.vaxjotingsratt.domstol.se	0470-560 125	måndag – fredag 08:00-16:00

BAKGRUND

Miljö- och samhällsbyggnadsnämnden i Karlskrona kommun (nämnden) beslutade den 23 september 2015, § 2415, dnr 2010.1397, att förelägga CH, CF, KO och AP att, i egenskap av ägare till fastigheten XX, helt ta bort stängsel och stängselstolpar markerat på till beslutet fogad situationsplan. Stängsel och stängselstolpar skall vara helt undanröjda senast det datum som infaller en månad efter att beslutet vunnit laga kraft. CH, CF, KO och AP överklagade nämndens beslut till Länsstyrelsen i Blekinge län (länsstyrelsen), som den 25 april 2016 beslutade att avslå överklagandet.

CH, CF, KO och AP (klagandena) har nu överklagat länsstyrelsens beslut till mark- och miljödomstolen.

YRKANDE M.M.

Klagandena yrkar att mark- och miljödomstolen ska upphäva nämndens beslut. Till stöd för sitt yrkande anför de i huvudsak följande.

I länsstyrelsens beslut vidhålls att staketet inte kan vara uppfört på 1950- eller 60-talet baserat på länsstyrelsens tillgängliga kartmaterial samt baserat på en okulär besiktning utförd på plats. Länsstyrelsen väljer att bortse från utsagor från den tidigare ägaren, YK, född och uppvuxen på fastigheten, samt KL född och uppvuxen på grannfastigheten. Länsstyrelsen väljer att bortse från att det före detta militära övningsområdet borde varit avgränsat både i söder (där de gamla staketstolparna fortfarande står kvar) och i norr (nuvarande gräns mellan XX och YY), särskilt p.g.a. närheten till den gamla skjutvallen mot vilken en fastighet senare uppförts. Besiktningen har dessutom varit bristfällig då det endast konstaterats att nuvarande staket inte kan vara från 1950-talet vilket varken de eller föregående ägare gjort gällande. Besiktningen har helt missat att den gamla vajern fortfarande används i det renoverade staketet och är obruten längs hela förlängningen av XX, samt att den västra ankarstolpen är den ursprungliga. Dessutom är delar av det gamla nätet bortvikat mot öster. Bryggan kom till på 1950-

och 60-talet. Ursprungligen var avgränsningen taggtråd och senare vajer. Avgränsningen för det militära övningsområdet gjordes ursprungligen av militären vilket förklarar varför den inte förts in i Lantmäteriets kartmaterial. Det är inte ovanligt att militära anläggningar inte är uppdaterade i lantmäteriets kartmaterial vilket både kommun och länsstyrelse känner till. Skulle mark- och miljödomstolen komma till någon annan slutsats än ovanstående ifrågasätts varför hela staketet måste bort när en lucka på en till två meter räcker för passage.

Till stöd för sin talan åberopar CH, CF, KO och AP ett antal foton.

GJ och KJ, ägare av XY, har i skrift uppgett att de fått i uppdrag av ägarna till XX att yttra sig angående stängslet mellan de två fastigheterna. De anför bl.a. följande.

Sedan tidigare framgår att staketet uppfördes under 1960-talet. Vid syn på plats kontrollerade inte länsstyrelsen staketet noga, man kan se att de gamla järnstolparna finns inuti de uppsatta. Det syns tydligt att den västra stolpen är uppsatt tidigare, även vajern som finns i hela tomtgränsen är den ursprungliga. Det gamla nätet som blev nerkört av en traktorgrävare ligger kvar på berget. Det rör sig om underhåll av staketet. När avloppet gjordes på grannfastigheten YZ av BJ kördes staketet över med traktorn för att komma in till fastigheten. Dessutom öppnades stenmuren upp och har därefter inte återställts. När det gäller tillgängligheten till samfälligheterna är det den samfällda vägen ZY som ska användas.

Nämnden bestrider bifall till överklagandet samt anför följande.

De fotografier som inlämnats kan inte anses utgöra bevis för att det kontinuerligt funnits ett stängsel på den aktuella sträckan sedan före det generella strandskyddets tillkomst och att de åtgärder som vidtagits på senare år därför skulle vara att betrakta som underhålls- och reparationsåtgärder. Det är inte heller rimligt att anta

att det tillgängliga kartmaterialet uppdaterats på så sätt att endast halva stängslet mätts in vid karteringstillfället. Slutsatsen av detta är att det aktuella staketet, som uppmärksammats av kommunen redan år 2009 i samband med handläggningen av ett annat ärende på platsen, har tillkommit efter det generella strandskyddets införande. De åtgärder som vidtagits på staketet efter skador som uppkommit vid grävningssarbeten för nedläggande av avloppsledning år 2010 måste således ha avsett det nya staketet.

Klagandena har därefter inkommit med kompletteringar i målet enligt följande.

Ägarhistorik XX, "Garnhagen"

På grund av att Garnhagen (**fetstil**) var en separat del av en större fastighet, XZ, tas även historiken för den resterande delen av XZ med (vanlig stil).

12 juli 1957 (bilaga 1) – Garnhagen förvärvades av NA och FA (dåvarande ägare av XX) som en avstyckning av TP fastighet, då kallad N=6. 101/4680, senare XZ.

22 juni 1964 (bilaga 2) – Resterande del av XZ förvärvades av NA och FA. Denna del är ett jakt- och odlingsområde längre upp på ön helt skilt från Garnhagen.

10 september 1969 (bilaga 3) – Den del av XZ som förvärvades 1964 gick över i NA och FA sons, JA, ägo.

21 september 1979 (bilaga 4) – Områdeslegalisering del av XZ, "Garnhagen" inköpt 1957 till att ingå i XX.

12 december 1983 (bilaga 5) – Fastighetsreglering mellan XX och YX för samfällad mark i XX östra gräns. Alltså inte reglering av "Garnhagen" förutom förnyat servitut för utfart till förmån för YX (se karta i bilaga 5.5).

Militära övningsområdet söder om XX

De har till dags dato inte hittat någon säker källa för när det militära övningsområdet, ”Aspö Mad”, upphörde att vara aktivt. Enligt Wikipedia var området en aktiv förlägningsplats fram till 1957 (hur länge det fortsatte att vara övningsområde saknas det uppgift om), se bilaga 6. De anser ändå att detta stärker de tidigare ägarna YK och TK samt KL vittnesmål om att avgränsning funnits i form av taggtråd och senare staket sedan 1940- och 50-talet. Området står refererat till som ”Kronans mark” i köpekontraktet från 1957 (se bilaga 1).

Nämnden, som beretts tillfälle att yttra sig över ingivna kompletteringar, anför följande.

Den fastighetsrättsliga historiken som beskrivs visar inte att området har varit del av en etablerad hemfridzon. Markens användning ska ligga till grund för bedömning i strandskyddsfrågan och då markområdet på båda sidor om staketet varit och är allemansrättsligt tillgängliga saknar ägandeförhållandena betydelse.

Nämnden vidhåller bedömningen att det stängsel som nu finns på platsen inte har funnits där kontinuerligt sedan innan den 1 juli 1975 då det generella strandskyddet inträdde. Att det möjligtvis funnits enstaka stolpar eller rester av staketstolpar från militär verksamhet kvar på platsen innan det nya staketet uppfördes förändrar inte denna bedömning.

DOMSKÄL

Mark- och miljödomstolen har hållit sammanträde och syn på plats den 8 mars 2017.

Tillämpliga bestämmelser framgår av det överklagade beslutet, till vilka dock bör föras även 26 kap 1 § 2 st miljöbalken, vari stadgas, att tillsynsmyndigheten bland annat ska vidta åtgärder som behövs för att åstadkomma rättelse.

Mark- och miljödomstolen instämmer inledningsvis i nämndens och länsstyrelsens bedömning att det aktuella stängslet i gränsen mellan fastigheterna XX och YY avhåller och därmed hindrar allmänheten från att beträda ett allemansrätts-ligt tillgängligt område. Stängslet är därmed en sådan anläggning som enligt 7 kap. 15 § miljöbalken inte får utföras inom ett strandskyddsområde. Vad gäller frågan om staketet likväl ska få finnas kvar och underhållas, p.g.a. att det uppfördes innan området i fråga kom att omfattas av strandskydd i och med att strandskyddslagstiftningen trädde i kraft år 1975, gör domstolen följande bedömning.

Såväl det som kunde iakttas vid synen som det skriftliga material och de utsagor som framlags från klagandenas sida i målet är väl förenliga med dessas uppgift, att stängslet har en betydande ålder, långt äldre än tiden för strandskyddslagstiftningens ikraftträdande, och att det därefter successivt underhållits och blott tillfälligt nedtagits i samband med större fysiska åtgärder. Både det förhållandet att den östra delen av stängslet och den västliga ankarstolpen ostridigt är av hög ålder och med stor sannolikhet utgör delar av en äldre militär anläggning får med hänsyn till vad som upplysts om fastigheternas historik anses utgöra tillräckligt bevis för att det på platsen redan före 1975 funnits någon form av anläggning som utgjort avgränsning mellan området norr respektive söder om det nuvarande stängslet. Däremot föreligger inte någon bevisning som utesluter möjligheten att den uppfattning som nämnden hävdar kan vara riktig, nämligen att delar av stängslet kan vara av hög ålder men att den del som är aktuell i målet i vart fall under långa perioder saknats, och att det därför i sin nuvarande skepnad ska anses vara en anläggning som uppförts efter det området kommit att omfattas av strandskydd. Å andra sidan föreligger ingen bevisning om att den versionen skulle vara riktig. Enbart det förhållandet att det i kartmaterialet från fastighetsregleringen år 1984 inte finns något staket längs med aktuell sträcka utmärkt utgör enligt domstolens mening inte något bevis för att det faktiskt inte har funnits ett staket på platsen vid den tiden.

Det kan inte göras gällande, att det funnits skäl för fastighetsägarna under gångna decennier att säkra bevisning om stängslets status. Inte heller i övrigt förekommer

några omständigheter som medför skäl att lägga bevisbördan för när stängslet uppförts på fastighetsägarna. Den princip om så kallad omvänd bevisbörda varom stadgats i 2 kap 1 § miljöbalken avser inte frågan om när en anläggning som befinner sig inom strandskyddat område uppförts där. Tvärtom måste det åvila tillsynsmyndigheten av styrka, att det har utförts en anläggning i strid med strandskyddsreglerna för att det ska vara möjligt att tillsynsvägen förelägga om rättelse genom anläggningens borttagande. Då nämnden inte förmått göra så, ska överklagandet bifallas och nämndens beslut den 23 september 2015, § 2415, dnr 2010.1397, upphävas.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (DV427)

Överklagande senast den 19 maj 2017.

Carl-Göran Heden

Bertil Varenius

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Carl-Göran Heden, ordförande, och tekniska rådet Bertil Varenius. Föredragande har varit beredningsjuristen Martin Nyberg.